Veljko Gortan

FILOZOF GAJ BLOSIJE I TIBERIJE GRAKHO

L'INFLUENCE DU PHILOSOPHE GAIUS BLOSSIUS SUR TIBÉRIUS GRACCHUS

Poznate riječi Plinija Starijega: »Latifundia perdidere Italiam«[1] najbolje nam osvjetljuje prikaz razvoja agrarnih odnosa u Italiji do braće Grakhâ kod grčkoga povjesničara Apijana[2], za kojega Engels[3] kaže: »Od starih izvora o unutrašnjim borbama rimske republike samo nam Apijan govori jasno i razgovijetno, oko čega su se zapravo vodile te borbe, naime oko zemljišnog posjeda.« Obogativši se u vanjskim ratovima pljačkom pokorenih zemalja, rimski je nobilitet uz vlastita imanja posjedovao još i velike komplekse nepodijeljenoga italskog zemljišta, koje je formalno pripadalo državi pod imenom »ager publicus«. Pojedini veleposjednici prisvajahu bilo kupnjom bilo silom susjedna seljačka gospodarstva, pa su se tako latifundije stalno proširivale, a broj malih gazdinstava naglo opadao. Kako je upravo seljaštvo predstavljalo srž vojničke snage Rima, ono je zbog toga i podnosilo najteže terete dugotrajnih ratova. Dok je »slobodan« seljak u legionarskoj odori prolijevao krv po udaljenim zemljama za »slavu« Rima, i dok su njegova polja ostajala neobrađena zbog nedostatka radne snage, rimski su velikaši dovodili na svoje veleposjede sve veći broj robova, koje su bezobzirno iskorišćivali kao oruđe za proizvodnju. Budući da su robovi bili slobodni od vojne dužnosti, njihov se broj nije u ratovima umanjivao, a kod seljaštva, uz gubitke na bojnom polju, stalno je opadao natalitet, jer nisu imali čime hraniti djecu. Što je još bilo najgore, brojni su seljaci zbog neplaćenih dugova gubili i ličnu slobodu te postajali bespravni robovi. No ni oni seljaci, koji

[1] Nat. hist. 18, 35.
[2] Bell. civ. 1, 7.
[3] Ludwig Feuerbach i kraj klasične njemačke filozofije, Zagreb, 1947, str. 49.

nisu bili istisnuti sa svoje zemlje, nisu mogli izdržati konkurenciju veleposjednika na tržištu poljoprivrednih produkata, kamo je osim toga iz osvojenih krajeva dopremano žito i druga hrana uz vrlo niske cijene. Pritisnuti svim tim nedaćama, italski su seljaci grnuli u Rim, gdje su kao deklasirani povećavali rimski proletarijat, koji je živio od milosti bogataša na vlasti.

Propadanjem seljačke klase vidno se umanjivao i broj građana sposobnih za vojničku službu. To nam najbolje potvrđuju popisi građana. God 159. prije n. e. bilo je oko 328.000 ljudi sposobnih za oružje, god 154. taj se broj smanjuje na 324.000, god. 147. na 322.000, a god. 131. na 319.000.[4]

Ako ništa drugo, a ono je takvo opadanje vojničke snage Rima moralo zabrinuti senat i ponukati ga, da poduzme kakve mjere, koje bi to nezdravo stanje barem donekle ublažile. No kako su baš senatori bili najveći latifundisti (senatski se naime stalež nije smio, bar javno, baviti trgovinom i novčarstvom, pa je sve ulagao u zemljišni posjed), svaki je pokušaj agrarne reforme morao naići na otpor goleme većine tog državnog vijeća, koje je vodilo i vanjsku i unutarnju politiku Rima. Potreba donošenja novih agrarnih zakona, koji bi spriječili potpuno propadanje seljačke klase, uviđala se ipak u krugovima bliskim Publiju Korneliju Scipionu Mlađem, kamo su prodirale naprednije misli helenističke filozofije. Kod Plutarha[5] čitamo, da je Gaj Lelije, prisni prijatelj Scipiona Mlađeg, kao konzul god. 140. bio odlučio pomoći seljaštvu pravednijim agrarnim zakonima, ali da se, izazvavši žestok otpor kod većine optimata, uplašio i odustao od svoje nakane. Zbog toga je, kaže dalje Plutarh, dobio nadimak »Sapiens«. Optimati su doista zvučnim nadimkom odlikovali bojažljivost i slabost tog rimskog konzula!

Ono, što nije imao smjelosti da učini »mudri« Gaj Lelije, proveo je u djelo god. 133. prije n. e. pučki tribun Tiberije Sempronije Grakho. Kako se moglo očekivati, svojom agrarnom reformom izazvao je gnjev i mržnju optimata, koji u borbi protiv tog čovjeka nisu zazirali ni od kakvih sredstava, jer je ugrožavao njihove lične i klasne interese. Iste godine, na dan izbora pučkih tribuna za slijedeću godinu, lažno ga optuživši, da teži za kraljevskim dijademom[6], nasilno ga ubiše zajedno sa 300 njegovih najvatrenijih pristaša i tijelo mu baciše u Tiber. To im je utoliko lakše pošlo za rukom, što je većina njegovih

[4] Mommsen, Römische Geschichte II 81.
[5] Tib. Gracch. 8.
[6] Plut. Tib. Gracch. 19.

sljedbenika, mahom sitni seljaci, bila otišla iz Rima na zemljišta dodijeljena im u raznim krajevima Italije.

Razmotrimo sada, zbog kojih je razloga baš Tiberije Grakho preuzeo na sebe taj dični, ali opasni zadatak, da popravi teško stanje seljačke klase u Italiji, do kojega su, uostalom, neminovno morale dovesti tadašnje velike promjene u agrarnoj strukturi Italije, u prvom redu zbog toga, što je slobodan rad bio zamijenjen u velikom opsegu ropskim radom.

Po ocu pripadao je Tiberije Grakho nobilitetu, toj novoj rimskoj aristokraciji sastavljenoj od ograničenog broja bogatih obitelji bilo patricijskog bilo plebejskog podrijetla, iz kojih su gotovo redovno bili birani najviši rimski magistrati. Sam Tiberijev otac, koji je imao isti praenomen kao i on, bio je dvaput konzul, slavio je dva trijumfa i bio počašćen cenzorskom časti. Osobito se istakao u vanjskoj politici. O njemu Ciceron[7] kaže: »Tiberius enim Gracchus P. f. tamdiu laudabitur, dum memoria rerum Romanarum manebit.« (»Doista, Tiberije Grakho, sin Publijev, bit će slavljen, doklegod bude povijesti rimskoga naroda«.) Kad dobro znamo, da je Ciceron u svakoj prilici odlučno zastupao interese optimata, ta nam pretjerana pohvala Tiberijeva oca dovoljno jasno govori, da on nije mogao djelovati na svog sina, da stupi u otvorenu borbu s optimatima radi zaštite sitnog seljaštva.

Tiberijeva majka bila je Kornelija, kći Scipiona Starijega, Hanibalova pobjednika. Ta vrlo obrazovana i ugledna Rimljanka, koju antički pisci često spominju kao uzornu majku, tako je brižno odgajala svoje sinove (od 12 djece ostadoše joj sinovi Tiberije i Gaj te kći Sempronija, udata za Scipiona Mlađega), da su se, kako kaže Plutarh[8], bez obzira na to, što su oni po općem priznanju bili najdarovitiji u čitavom Rimu, njihove velike sposobnosti pripisivale više odgoju nego prirođenoj darovitosti. Na drugom mjestu u biografiji Tiberija Grakha Plutarh[9] spominje, kako neki smatraju, da je upravo Kornelija nagnala svoja dva sina na njihovo reformatorsko djelovanje, da bi se mogli proslaviti, prigovarajući im, što je Rimljani još uvijek nazivaju »punicom Scipiona«, a ne »majkom Grakhâ«. To i suviše podsjeća na anegdotu, a usto je i opovrgnuto dvjema ovećim fragmentima Kornelijina

[7] De off. 2, 12, 43.
[8] Tib. Gracch. 1.
[9] Tib. Gracch. 8.

pisma[10] mlađem sinu Gaju, u kojima ga i svojim majčinskim autoritetom i konačno zaklinjanjem nastoji odvratiti od odluke, da se natječe za pučki tribunat. Njeni izrazi u tom pismu kao: »Ecquando desinet familia nostra insanire? Ecquando perpudescet miscenda atque perturbanda re publica?« (»Hoće li jednom naša obitelj prestati ludovati? Hoće li jednom osjetiti stid da podiže nerede i bune u državi?«), koji se odnose na Tiberijev javni rad, jasno pokazuju, da poticaj za nj on nije mogao dobiti od svoje majke.

Svaki dakle utjecaj roditelja na Tiberijevu odluku, da ustane u zaštitu dijelom osiromašenoga, dijelom proletariziranoga seljaštva, možemo s pravom isključiti.

Kako je Kornelija već po rodbinskim vezama sa Scipionima pripadala onom krugu, koji je s oduševljenjem prihvatio grčku kulturu, dala je u tom novom duhu odgojiti i svoju djecu. Kao mladić imao je Tiberije za učitelje dva Grka: retora Diofana iz Mitilene i filozofa Gaja Blosija iz Kume. Diofan, koji je iz političkih razloga morao pobjeći iz Mitilene, bio je vrstan govornik. Ciceron[11] ga naziva »Graeciae temporibus illis disertissimus«. Ostao je do kraja uz Tiberija, pa je kao njegov istomišljenik ubijen od optimata. Više nam je podataka sačuvano o drugom Tiberijevu učitelju, filozofu Blosiju, kojim ćemo se dulje pozabaviti.

Blosiji su bili stara, ugledna obitelj kampanska. Kod Livija[12] se spominje neki Marije Blosije, vrhovni magistrat u Kapui, koji je bio proturimski raspoložen, pa je god. 216. prije n. e., za drugog punskog rata, nagovorio građane Kapue, da sa ženama i djecom pođu u susret Hanibalu. Na drugom mjestu čitamo kod Livija[13], da su dva brata Blosija god. 210. bila na čelu zavjere 170 Kampanaca, koji su imali spaliti nastambe rimske posade u Kapui. Kad je izdajom zavjera bila otkrivena, Rimljani smaknuše obojicu.

---

[10] Ti su fragmenti sačuvani kod Kornelija Nepota, pa vjerojatno pripadaju njegovoj izgubljenoj biografiji Gaja Grakha. I zbog sadržaja i zbog stila tih fragmenata danas prevladava mišljenje, da oni pripadaju Kornelijinu originalnom pismu. Neki doduše još uvijek sumnjaju u njihovu autentičnost, no to pitanje nije ovdje od presudne važnosti. Sve kad to pismo i ne bi bilo autentično, Nepot ga je morao sastaviti onako, kako je to odgovaralo realnoj ličnosti Kornelijinoj, jer su antički historiografi i biografi upravo pomoću pisama i govora sastavljenih onako, kako bi ih bila napisala, odnosno izrekla lica, kojima ih pridjeljuju, nastojali pružiti što realnije portrete pojedinih ličnosti.

[11] Brut. 27, 104.

[12] 23, 7, 8.

[13] 27, 3, 4—5.

Osuđujući bahatost nekog Konsidija, koji je bio jedan od vrhovnih magistrata u Kapui, Ciceron[14] kaže, da mu se činilo »Blossios illos videre ac Vibellios«. Iz konteksta se vidi, da Ciceron tu aludira na žive ljude, pa taj Blosije ne može biti Tiberijev učitelj, kako se prije krivo mislilo.[15]

Podaci o filozofu Gaju Blosiju iz Kume sačuvani su nam u Plutarhovoj biografiji Tiberija Grakha (cap. 8., 17. i 20.) i u Ciceronovu Leliju (cap. 11., 37.). Ono, što o njemu čitamo kod Valerija Maksima,[16] napisano je prema Ciceronu u nešto proširenom obliku.

Kao filozof bio je Blosije sljedbenik stoičke[17] filozofije. Po tome, što mu je njegov učitelj, poznati stoički filozof Antipater iz Tarsa, posvetio nekoliko filozofskih spisa, vidi se, da ga je mnogo cijenio. Ostali podaci o Blosiju bit će nam potrebni u daljem razlaganju, pa ih ne ćemo ovdje navoditi, da ih ne bismo morali ponavljati.

U gl. 8. biografije Tiberija Grakha Plutarh navodi više mišljenja o tome, što je potaknulo tog mladog Rimljanina iz stare, ugledne i bogate obitelji, da se stavi na čelo osiromašenom i deklasiranom seljaštvu. Na prvom mjestu kaže, da su Tiberija, kako većina pripovijeda, na taj njegov politički rad potakli (παρορμησάντων) učitelji retor Diofan i filozof Blosije. Na drugom mjestu iznosi, kako neki bacaju dio krivnje na njegovu majku Korneliju, jer da je sinovima predbacivala, što se ničim nisu proslavili. Kao treći razlog navodi natjecanje Tiberija s nekim Spurijem Postumijem, svojim vršnjakom. Prema tom mišljenju Tiberije se prihvatio opasna pothvata, da protiv volje optimata provede agrarnu reformu, samo zato, da slavom nadvisi toga svog takmaca. Dalje Plutarh navodi, kako je Tiberijev mlađi brat Gaj u nekoj knjizi napisao, da je Tiberije prvi put pomislio na političko djelovanje, koje je za njih obojicu bilo početak nebrojenih nevolja, kada je na putu u Numanciju prolazio kroz Etruriju i vidio, kako je zemlja pusta i kako na njoj žive samo robovi stranci. Na završetku Plutarh izriče mišljenje, da je Tiberijevo častoljublje najviše raspirio sam puk, koji ga je natpisima na trijemovima, zidovima kuća i javnim spomenicima pozivao, da sirotinji pribavi državno zemljište.

Navodeći različita mišljenja o razlozima, koji su mogli navesti Tiberija, da u svom političkom djelovanju odabere put, koji je oda-

---

[14] De lege agr. 2, 34, 93.
[15] Na pr. Baiter-Kayser, Ciceronis opera, vol. XI. p. 200.
[16] 4, 7, 1 i 2.
[17] Ne znam, na temelju čega Maškin (История древнего Рима, 1947, стр. 210) naziva Blosija epikurejcem.

brao, Plutarh im ne pridaje jednaku važnost. Utjecaj Diofanov i Blosijev stavlja na prvo mjesto dodajući: »kako *većina* pripovijeda«. Odatle vidimo, da je u njegovo vrijeme to mišljenje bilo najviše rašireno. Kornelijino pak častoljublje kao razlog uvodi riječima: »*Neki* bacaju dio krivnje...«, a natjecanje između Tiberija i Spurija Postumija riječima: »*Drugi* opet kažu...«. Po stilizaciji se vidi, da je Plutarh lično mišljenja, da su na Tiberija najviše djelovali javni natpisi, kojima ga je siromašni puk pozivao, da se za nj zauzme.

Ovdje je mjesto da se osvrnemo na jedan Ciceronov[18] pasus, prema kojem se Tiberije natjecao za pučki tribunat, jer je bio ogorčen na optimate, što u senatu nisu htjeli odobriti mirovni ugovor s Numantincima (ex invidia foederis Numantini bonis iratus), koji je, nalazeći se u bezizglednoj ratnoj situaciji, bio uspio sklopiti konzul Gaj Hostilije Mancin, i to tek uz posredovanje i jamstvo samoga Tiberija, tada kvestora u toj vojsci. Numantinci su naime god. 137. prije n. e. bili opkolili vojsku konzula Mancina, u kojoj je bilo 20.000 rimskih građana, ali su ipak pristali da sklope mirovni ugovor, jer se za nj zalagao i jamčio im, da ne će biti prekršen, kvestor Tiberije Grakho, u kojega su lično imali povjerenja i čijega su oca bili upoznali kao čovjeka od riječi. Senat međutim nije htio ratificirati taj mirovni ugovor izjavljujući, da predstavlja poniženje za Rim, već je odlučio predati Mancina Numantincima (oni su ipak odbili da ga prime) i nastavio je protiv njih ratne operacije. I Velej Paterkul[19] spominje, da je Tiberije zbog toga razloga okrenuo leđa optimatima (descivit a bonis).

Zaključak senata, da poništi taj mirovni ugovor, za koji je Tiberije lično jamčio Numantincima, mogao je, bez sumnje, otuđiti budućega vođu agraraca od optimata, ali da bi to bio jedini razlog, da se natječe za pučki tribunat, ne čini mi se vjerojatnim, pogotovu kad se on natjecao za tu magistraturu istom tri godine kasnije. No vratimo se k Plutarhu!

Mišljenje, da je majka Kornelija imala presudan utjecaj na Tiberija, već smo prije, na temelju fragmenata njezina pisma, odbili kao potpuno neosnovano. Natjecanje s nekim vršnjakom ne može se također uzeti kao ozbiljan razlog, jer zvuči i suviše naivno. Ostali se pak razlozi, koje navodi Plutarh, međusobno potpuno ne isključuju. Nemamo razloga sumnjati, da je putovanje kroz Etruriju, gdje su se tada mjesto obrađenih seljačkih imanja pružale livade i pašnjaci lati-

[18] Brut. 27, 103.
[19] 2, 2, 1—2.

fundista, moglo duboko djelovati na mladoga kvestora, ali da je on tek tada prvi put počeo misliti o tome, da preuzme zadatak agrarnog reformatora, ne može se naprečac prihvatiti. Ta njemu nije trebalo putovati Etrurijom, da bi stekao uvjerenje, kako je promjena agrarnih odnosa u Italiji prijeko potrebna, jer je to bilo dobro poznato i u Rimu, osobito u krugu Scipiona Mlađega, kojemu je tada bio blizak i Tiberije, odakle je, kako smo spomenuli, bila i potekla prvotna Lelijeva odluka, da kao konzul predloži pravednije agrarne zakone.

Isto tako, natpisi na javnim mjestima, kojima je puk u Rimu pozivao Tiberija, da preuzme njegovu zaštitu, mogli su mu dati jačeg podstreka, da stupi u otvorenu akciju, ali je to teško moglo biti od presudna značaja, da on nije već otprije pomišljao, da se radi pravednije podjele zemlje uhvati u koštac s optimatima. Već odatle, što se puk u natpisima obraćao upravo na njega, čini mi se vjerojatnim, da je on na bilo koji način pokazivao razumijevanje za tegobe građana, koji su ostali bez zemlje, još prije nego se natjecao za čast pučkoga tribuna.

Mišljenje, da je glavnu pobudu za svoj kasniji politički rad Tiberije primio od svojih grčkih učitelja Diofana i Blosija, nije u suprotnosti s navedenim poticajima, već ih objašnjuje i upotpunjuje. Utjecaj spomenutih učitelja dolazi naime po vremenu na prvo mjesto, jer su oni imali prilike i mogućnosti da djeluju na oblikovanje njegovih političkih i socijalnih nazora, dok je još bio mladić, dakle prije stupanja u javni život. Taj utjecaj smatram najvažnijim ne samo zato, što je, prema navedenim Plutarhovim riječima, već u antiki tako mislila većina ljudi, nego i zato, što to nalazi potvrdu u drugim podacima o Blosiju, koje ćemo navesti u daljem izlaganju. Diofana pri tome ostavljamo po strani, jer su vijesti iz antike o njemu vrlo oskudne. Da je Diofan podupirao političku djelatnost svog učenika, potpuno je dokazano time, što su ga optimati nakon Tiberijeva umorstva izveli pred izvanredni sud kao njegova istomišljenika i ubili. Iako u pogledu utjecaja na Tiberija Plutarh ne pravi nikakve razlike između Diofana i Blosija,[20] kad navodi, da su njih dvojica potaknuli Tiberija na njegovo političko djelovanje, mislim, da je Blosije, koji je kao filozof imao upućivati mladog Tiberija u široko područje filozofije (njoj je u antiki pripadala i politika), mogao na nj više utjecati nego Diofan, kojemu je kao retoru ipak bio glavni zadatak poučavati svog gojenca u govorničkoj praksi.

---

[20] Zajedno o obojici izdao je M. Renieris djelo pod naslovom: Περὶ Βλοσσίου καὶ Διοφάνους. Leipzig 1873., koje je god. 1875. izišlo u Veneciji u talijanskom prijevodu. Do tog djela nisam, na žalost, mogao doći.

Pređimo sada na dalje vijesti iz antike o Blosiju. Plutarh[21] pripovijeda, da su se Tiberiju onoga dana, kojega su ga optimati i njihovi klijenti umorili, pojavila brojna nepovoljna znamenja (pilići određeni za gatanje nisu se dotakli hrane; pri izlasku iz kuće Tiberije se spotakao o prag; s lijeve, nesretne, strane iznad krova borila su se dva gavrana i jedan od njih gurne s krova kamen, koji pade točno pred Tiberija, kad se tek par koraka bio udaljio od kuće). Kad znamo, kako je praznovjerje u antiki, a posebno kod Rimljana, bilo vrlo jako, ne smijemo se čuditi Plutarhu, što kaže, da su se i najsmioniji Tiberijevi pratioci smeli, kad je kamen s krova gurnut od gavrana pao pred njega. Plutarh nastavlja: »ali Blosije iz Kume, koji je bio tu, reče, da bi to bila krupna sramota i poniženje, kad se Tiberije, sin Grakha i unuk Scipiona Afričkoga, zaštitnik rimskog naroda, od straha pred gavranom ne bi odazvao pozivu svojih građana.« Kolik dio tog Plutarhova prikaza pripada u područje fabule, nije ovdje važno. Za nas je bitno, što Plutarh prikazuje Blosija kao slobodoumna čovjeka, koji zabacuje praznovjerje i koji jedini, dok se ostali u času odlučne akcije kolebaju, bodri i potiče Tiberija, da izvrši do kraja ono, što narod od njega očekuje. Blosije tu nije Tiberijev sljedbenik, nego predvodnik.

Optimati nisu bili zadovoljni time, što su umorili Tiberija i s njime preko 300 njegovih pristaša, već su ustrojili izvanredni sud — quaestio nova, pred koji su dovodili važnije Tiberijeve istomišljenike i nakon kratka postupka kažnjavali ih ili smrću ili progonstvom. Taj su sud sačinjavali konzuli za god. 132. Publije Popilije Lena i Publije Rupilije, kojima je kao treći član bio pridijeljen konzularac Gaj Lelije. Kod Cicerona[22] čitamo, da je nakon osnutka tog suda Blosije došao privatno k Leliju, da se opravda. U svoju je obranu navodio, da je toliko cijenio Tiberija Grakha, da je njegovu želju smatrao zapoviješću. Kad ga je Lelije zapitao, da li bi po njegovoj želji bio zapalio i Kapitol, Blosije je odgovorio, da Tiberije ne bi nikada bio to zaželio, ali da bi se on i toj njegovoj želji bio pokorio.

Blosijevo je držanje pred Lelijem, kako ga Ciceron prikazuje, bilo časno i ujedno vrlo promišljeno. Časno, jer se nije odrekao Tiberija ni kad su ga optimati proglasili neprijateljem države, a promišljeno, jer je takva obrana bila najuvjerljivija. Budući da nije mogao zatajiti, da je s njime bio usko povezan ne samo u privatnom, nego i

---

21 Tib. Gracch. 17.
22 Lael. 11, 37.

u javnom životu, jer je to, bez sumnje, bilo opće poznato, on je pokušao sve to svesti na područje dubokog poštovanja i privrženosti.

Te riječi uz neke varijante (Blosije izjavljuje, da je sve radio po Tiberijevoj zapovijedi, a na završetku izriče misao, da je Tiberije zapovijedao samo ono, što je na korist narodu) pridaje Blosiju i Plutarh.[23] Glavna je razlika između Plutarhova i Ciceronova prikaza u tome, što je prema prvom Blosije izrekao te riječi pred konzulima, dok drugi kaže, da je to bio privatan razgovor između Lelija i Blosija. Nema sumnje, da je Ciceronov prikaz vjerodostojniji. Da je naime Blosije bio izveden pred izvanredni sud, ne bi zacijelo bio iznio živu glavu. U nastavku Ciceron kaže, da je Blosije i pobjegao iz Rima zato, što se uplašio spomenutog izvanrednog suda — quaestione nova perterritus. Bio je dakle oprezniji od Diofana, jer nije vjerovao optimatima.

Za pitanje, kolik je bio Blosijev utjecaj na politički rad Tiberija Grakha, najvažnije su riječi, koje Ciceron na istom mjestu izriče preko Lelijevih usta: »non enim paruit ille Ti. Gracchi temeritati, sed *praefuit*, nec se comitem illius furoris, sed *ducem* praebuit.« (On se naime nije povodio za Tiberijem Grakhom u njegovu drskom naumu, nego je njime upravljao, nije bio sljedbenik njegova mahnitanja, nego vođa.«) Po njima se jasno vidi, da Ciceronu nije Blosije bio Tiberijev pristaša i sljedbenik, nego vođa. On je Tiberiju davao upute, a nije ih od njega primao.

I Plutarh dakle i Ciceron, iz kojih crpemo podatke o Blosiju, pružaju nam dovoljno materijala, na temelju kojega možemo zaključiti, da je on bio duhovni začetnik agrarnih reformi Tiberija Grakha, da je svog učenika u njegovu političkom djelovanju stalno podupirao savjetima i bodrio ga, da produži borbu do konačnog cilja.

To nam indirektno potvrđuju i dalje vijesti o Blosiju. Izmaknuvši bijegom rimskim optimatima, on odlazi u Pergamsko kraljevstvo u Maloj Aziji, gdje se povezuje s Aristonikom, koji je u borbi protiv Rimljana za vlast u toj državi okupio oko sebe mnoštvo siromašnih ljudi i robova — πλῆθος ἀπόρων τε ἀνθρώπων καὶ δούλων.[24] — To je mnoštvo Aristonik bio predobio oslobađajući robove i obećavajući svima potlačenima, da će osnovati Heliopolis — Državu Sunca, u kojoj će vladati jednakost svih stanovnika, sloboda i socijalna pravda. Blo-

---

[23] Tib. Gracch. 20.
[24] Strab. 14, 1, 38.

sije dakle nije mirovao. Poslije neuspjeha s Tiberijem Grakhom, on traži novo područje, gdje bi mogao ostvariti svoje socijalno-političke ideje. Nakon Aristonikova poraza god. 130. sam je sebi zadao smrt, da živ ne padne u ruke Rimljanima.

Po svojem radu pripada Blosije među one stoičke filozofe, koji nisu bili puki teoretičari, već koji su i u praksi pokušali provesti pravedniji socijalni poredak prema načelima stoicizma. To je bilo u skladu s jednim od načela stoe, da se mudrac ne smije kloniti političke djelatnosti.[25]

Blosijev odnos prema Tiberiju Grakhu možemo sebi predstaviti otprilike kao odnos stoičkog filozofa Sfera (Σφαῖρος) iz Bospora ili iz Boristena (Olbije) prema spartanskom kralju Kleomenu III. Sfer je poticao Kleomena na agrarne reforme i ukidanje dugova te mu aktivno pomagao u obnavljanju stare spartanske discipline.

Filozof Gaj Blosije iz Kume — C. Blossius Cumanus — svakako je zaslužio, da mu se ime časno spominje uz ime Tiberija Sempronija Grakha.

[25] Isp. *Istoriju filozofije* u redakciji Aleksandrova, Bihovskog, Mitina, Judina, tom I, Beograd 1948, str. 312.

RÉSUMÉ

D'après les sources littéraires de l'antiquité qui ont trait au philosophe **Blossius** de Cumes, l'auteur de l'article montre que parmi les influences ayant **poussé** Tibérius Gracchus **à** la lutte contre les optimates, celle de Blossius a **été prépondérante.**